

Magyarok a világ tudományos- műszaki haladásáért 1999.

Drótos László

kondrot@gold.uni-miskolc.hu

Magyarok a világ tudományos-műszaki haladásáért [elektronikus dok.].

- Interaktív multimédia. - Budapest: ELTE TTK Oktatástechnikai

Csoportja - OMIKK Tudománytörténeti Csoportja., 1999. - 1 db CD-ROM: szín.; 12 cm.

Működési környezet: IBM PC, Pentium 90 processzor; 16 MB RAM; Windows 95/98 ill. NT.; 30 MB HDD terület; 12x CD-ROM meghajtó; egér; hangkártya. - Főcím a címképernyőről.

4.900.- Ft

1. Tesztelési környezet

166 Mhz Pentium, 16 MB RAM, 24x CD-ROM olvasó, hangkártya, magyar Win⁹⁵

2. Általános értékelés

Enciklopédikus jellegű összeállítás 83 híres, magyar származású tudósról, mérnökről és feltalálóról a fizika, a kémia, a matematika, az építészet és a technika területén, életrajzi és bibliográfiai adatokkal, hipertext kapcsolatokkal, sok képpel és néhány rövid videorészlettel. A kiadványt készítő ELTE és OMIKK információs háttere; a népes szakembergárda és a támogatók névsora nagy méretű vállalkozást sejtet. Ezt erősíti a borítón látható fel-

irat, mely szerint a CD az 1999. évi 5. HUNGARO-DIDACT kiállításon aranyérmert kapott. A tartalmi értéke meg is felel a várakozásnak, a képanyag különösen figyelemreméltó, de sajnos a technikai megvalósítás alacsony színvonala és a legalapvetőbb funkciók hiánya miatt könyvtári környezetben referenz eszközként nehezen használható, oktatási célra pedig gyakorlatilag alkalmatlan. Leginkább otthoni segédeszköznek jó a tudománytörténet iránt érdeklődőknek.

3. Számítástechnikai értékelés

A CD csak Win'95 és annál későbbi Windows verziók alatt fut. A minimálisan szükséges konfiguráció átlagosnak mondható, nem támaszt túlzott igényeket, de az előírt 16 Mbyte RAM és 1 Mbyte videomemória mellett meglehetősen lassú képváltásokra kell számítani. A telepítőprogram automatikusan indul a CD-ROM behelyezésével. A CD-meghajtó betűjele csak D és H között lehet, ahogy erre a borítón levő tájékoztató szöveg is felhívja a figyelmet. (Ez hálózatban vagy CD-toronynál gondot okozhat.) A kezelőprogramok telepíthetők a merevlemezre is (30 Mbyte), egy általunk megadott könyvtárba, de szerencsére közvetlenül a CD-ről is futtathatók. Az installáló program nem tesz fel indító ikont az Asztalra vagy menüpontot a Start menübe, ezt a felhasználónak kell megtennie. Akárcsak a szabad terjesztésű XING szoftver telepítését, mely szintén rajta van a lemezen arra az esetre, ha nincs MPEG lejátszó a gépen. Sok segítséget nem adnak a fejlesztők az esetleges technikai gondokhoz: van ugyan egy OLVASSEL.TXT file a CD-n, de abban még a kicsit hosszúra nyúlt sorok betördelését a felhasználóra bízzák, problémák esetében szakértő igénybevételét javasolják, majd „Jó szórakozást” (?) kívánnak.

Telepítés után egy elég hosszú és leállíthatatlan animációt kell végigvárni, ezután választhatjuk ki a magyar vagy angol nyelvet (az eléggé elcsépelet zászló ikonokkal), majd a fejlesztők adatait és emblémait nézhetjük néhány másodpercig. Ha az auto-

matikusan induló GO.EXE helyett a MAGYAR.EXE programot futtatjuk, akkor ezek a részek kimaradnak és azonnal a kezdőképernyő jelenik meg. Maga a kezelőprogram a Toolbook multimédia fejlesztőeszközzel készült, így magán viseli annak minden hibáját. A megoldandó feladathoz képest túl sok erőforrást használ, a képbetöltés vagy az almenük látványos kinyílása időnként eléggé lelassul, más futó Windows programok elől elviszi a memóriát, sőt a tesztelés során egy alkalommal maga a kezelőprogram is összeomlott: egy kinagyított fényképről nem tudott visszatérni a szócikkre, előbb össze-vissza adott be képeket, majd végleg elszállt, és többé nem is futott helyesen, az egész gépet újra kellett indítani. A program nem szabályos Windows-ablakban fut: például nem lehet minimalizálni, letiltja a Tálcat és a Start gombot, vagyis elérhetlenné válik az Asztal tartalma, további programokat (pl. Jegyzetömb) egy gyakorlatlan felhasználó nem tud indítani.

4. A kezelőfelület értékelése:

Egy ilyen jellegű kiadványnál a tartalom mellett a külalakban és a használhatóságban is illene igényességre törekedni. A vizuális hatásban még látszik is az igyekezett, vannak szépen megtervezett képernyők és a borító is elfogadható, kár hogy több helyen a grafikus által elképzelt összhatást lerontják a fejlesztők és szponzorok logói, illetve egyéb megkomponátlan elemek (pl. a „Biztos, hogy kilép?” ablak) és a rosszul megválasztott betűtípusok. A tervezők tobzódtak a TrueType fontkészletekben, egy-egy képernyőn néha ötféle betűtípus is látható, némelyik olyan nagy, hogy egyes szavak vége el sem fér az ablakban, másoknál meg nincs közép-európai változat, nem jelennek meg helyesen az „ó” és „ú” betűk. A magyar nyelvvel máshol is bajok vannak, ami elég nagy szégyen. Az útmutatóban például az eddig még sehol nem látott, ijesztő „hotvörd” kifejezés szerepel több helyen is a „kiemelt szavak” helyett. (Pl. „Az információkat a már ismertetett módon működő hotvördök gazdagítják.”)

A program indításakor azonnal ez az „Útmutató” oldal jelenik meg, amely egyébként elég jó, de nagyrészt fölösleges dolgokat magyaráz. A tulajdonképeni főmenü egy eldugott és félrevezető módon „Keresés”-nek nevezett gombbal hívható elő. (Az angol verzióban ez a kissé értelmesebb „Main” nevet kapta.) A híres emberekről szóló szócikkek számos hipertext kapcsolattal vannak összekötve egymással és a kisebb magyarázó szövegekkel. Furcsa megoldás, hogy ezek a kiegészítő anyagok néha egy kis ablakban bukkannak fel, máskor viszont az egész szócikket eltakarják. Utóbbi esetben elég meglepő, hogy ha az ablakra kattintunk, akkor újra az eredeti szócikkből találjuk magunkat és nem a „Vissza” gombbal kell visszamenni, mint egyébként. Egy másik zavaró jelenség, hogy ha a tárgymutatóból választunk ki egy szót, akkor néha három ablakon is keresztülugrál a program, amíg megtalálja a keresett kulcsszót; ahelyett hogy egyenesen odavinné a megfelelő oldalra és sorra, előbb végigköveti az odavezető linkeket. Ez hasznos is persze, de első alkalommal elég ijesztő lehet. A legnagyobb baj azonban az, hogy a tervezők a jól megcsinált hipertext ugrásokon kívül semmi olyan funkciót nem építettek be a kezelőprogramba, melyek a számítógépes lexikonokat a nyomtatottak fölé helyezik: nem lehet könyvjelzőket és lapszéli megjegyzéseket tenni, nem nézhető meg a bejárt útvonal, nincs teljes szövegű keresés, a képekből nem állítható össze „diavetítés” (tanórán nagyon hasznos lehet), és sem a szöveg, sem a képek nem másolhatók vágólapra és nem nyomtathatók! Ez utóbbi két hiányosság teljesen ellentétes a készítőik szándékával, így sem tudományos, sem oktatási célra nem lehet rendesen használni a kiadványt, és könyvtári tájékoztató eszközként sem jó. Csak nézegetni lehet, de az sem valami kényelmes, mert a szöveglapok elég kicsi és gyakran kell görgetni, a betű- és képméret nem állítható át, nincs mód a színek és a hangerő szabályozására, és semmilyen más konfigurációs lehetőség sincs. A legtöbb funk-

ció csak egérrel érhető el (az egérkurzor finom mozgatása sokaknak gondot okoz és fárasztó), és még a billentyűvel is elérhető dolgok sem mindig a megszokott módon működnek. A szócikkekben például a PgDn gomb csak kb. egyharmad oldalnyit lapoz, azt is szaggatottan, soronként. Az egérrel való szövegmozgatásra szolgáló két kék nyíl színe alig láthatóan változik meg szürkére, amikor az adott szócikk vagy képlista elejére vagy végére érünk, így az ember csak többszöri hiábavaló kattintgatás után veszi észre, hogy nem lehet tovább lapozni.

5. A dokumentáció értékelése

Csak a dobozban elhelyezett betétlap, a CD-n levő ötmondatos OLVASSEL.TXT és a kezdőképernyőként megjelenő „Útmutató” tájékoztató a kiadvány tartalmáról és a használatához szükséges tudnivalókról, nincs helyzetérzékeny segítség vagy nyomtatott dokumentáció, de sajnos nem is hiányzik, mert annyira kevés lehetőség van a programban. Nagyobb baj az, hogy nincs kép- és videojegyzék, pedig a képanyag értékes és önmagában is jól használható lenne. A borítón levő ismertető szerint mintegy 1100 fotó van a lemezen, az Útmutató 900 képet emleget, valójában pedig csak 763 nagy TIFF file található a CD-n. Ugyancsak félrevezető az az információ, hogy a kiadvány kb. 1000 oldalnyi szöveget tartalmaz, csak éppen nem derül ki, hogy mit jelent itt az „oldal”. (Célszerűbb Mbyte-ban vagy karaktárszámban megadni a méretet egy számítógépes szöveg esetében.) Bár számos név és intézmény van felsorolva a borítón és az „Útmutató”-ban, de sehol nem találtam egyetlen portacímet, telefonszámot, e-mail címet vagy Web-oldalt sem, ahol érdeklődni lehetne.

6. Tartalmi értékelés

Mivel nem vagyok tudománytörténész, ezért a szöveges anyag színvonalát nem tudom értékelni, de a szerzők és lektorok névsora alapján ezzel nemigen lehet gond. A 83 magyar származású tudós és szakember (köztük valamennyi Nobel-díjas) részletes

életrajza mellett megismerkedhetünk találmányaikkal, felfedezéseikkel, publikációikkal és tudományos elismeréseikkel, valamint a hozzájuk kapcsolható személyekkel, intézményekkel, elméletekkel, és a róluk írt fontosabb könyvek és tanulmányok listáit is megtaláljuk a lemezen. Igaz, ezek a bibliográfiák eléggé leegyszerűsítettek, némelyik dokumentum aligha található meg ezen adatok alapján, és közel sem mondhatók teljesnek. (Kempelen Farkastól például egyetlen publikáció van megemlítve és a róla szóló bibliográfia is csupán 7 tételből áll, ebből is kettő csak lexikon szócikk.) A népes szerzőgárda és a nem következetes szerkesztési elvek okozhatták, hogy az egyes életrajzok felépítése és színvonala nem egységes. Jók viszont a nagy témakörök rövid bevezető szövegei, segítenek elhelyezni a bemutatott személyek életművét az időben és a tágabb tudományos-technikai kontextusban. A főmenüben levő „Kortársak” menüpont elnevezése azonban teljesen félrevezető. Itt valójában nem azt nézhetjük meg, hogy ki kivel élt egy időben, hanem hogy a 83 életrajzban milyen más személynevek szerepelnek. Szó sincs róla, hogy például Euklidesz Pólya György kortársa lett volna!

Az egyébként igen jó és bőséges képanyaghoz csak minimális kísérő információ van (a képek forrása és copyright tulajdonosa egyáltalán nincs feltüntetve és sokszor a fénykép készítésének ideje és helye is hiányzik), ha pedig a felirat egy sornál hosszabb, akkor az alja lemarad a képről. A 13 db. videorészlet két kivételtől eltekintve rövid és érdektelen. Sajnos a mozgóképet még mindig nem veszik komolyan a hazai multimédia készítőik, csak a kuriózum kedvéért tesznek fel néhány MPEG file-t, egyáltalán nem az információs tartalom bővítése céljából. Ezen a lemezen is bőven lett volna hely tudománytörténeti és oktatási szempontból fontos és érdekes filmrészletekre, ehelyett néhány kísérőhang és magyarázó felirat nélküli képkockát nézhetünk meg mozgó gépmodellekről; meghallgathatunk egy-két világhírű tudóst, amint éppen anekdotákat mesélnek ahelyett, hogy a felfedezésükről be-

szélnének; vagy rossz minőségű és teljesen tudománytalan filmhíradó részletekben gyönyörködhetünk (a Szentgyörgyi Albertről szóló híradófelvétel kifejezetten nevetséges és kínos). A szűk választék-ból egyedül a Jedlik Ányost bemutató videofilm tartalmas és tanulságos.

Az angol nyelvű verzió a magyarhoz képest sokkal szegényesebb, csak a fő életrajzok listája jelenik meg a tartalomjegyzékben, nincs tárgyszójegyzék, sem intézmények és személynevek listája, és a képanyag is kisebb. Van viszont egy „PHOTOS” gomb, amivel meg lehet nézni az adott szócikkhez tartozó összes képet kicsiben, ami a magyar változatnál csak egyenként való, kínos lassúságú lapozással lehetséges.

7. Javaslatok

A bevezetőben utalás van arra, hogy esetleg lesz folytatása ennek a kiadványnak. Ha ez valóban bekövetkezne és az új kiadáson a jelenlegi anyag is megtalálható lesz, akkor a tervezőknek feltétlenül el kellene gondolkodni azon, hogy kinek szánják ezt az enciklopédiát, melynek az összeállításába már eddig is nyilván rengeteg munkát fektettek. Ha könyvtárban és iskolában egyaránt használható referenzs forrást és oktató anyagot akarnak készíteni, akkor elengedhetetlen a kezelőfelület jelentős feljavítása, a számítógépes lexikonokban megszokott funkciók beépítése, a másolás és nyomtatás megoldása, és pontosabbá, bővebbé kell tenni a bibliográfiai adatokat és a képek/videók kísérő információit is. Ha a nehézkes Toolbook helyett a programozók a HTML-t használnák, akkor az elterjedt ingyenes Web-böngészőkkel a hiányzó dolgok nagy része automatikusan megoldódna, és ráadásul bármilyen operációs rendszerű és teljesítményű gépen használni lehetne a kiadványt. A jelenlegi kezelőprogramban ugyanis semmilyen olyan funkció nincs, amit HTML és JavaScript nyelven nem lehetne könnyedén megoldani.